

Elektronik Dergilerde ve Veri Tabanlarında Ulusal Lisans Sorunu¹

The Issue of the National Site License for Electronic Journals and Databases

Yaşar Tonta²

Özet

Ülkemizde elektronik dergilerin ve veri tabanlarının kullanımında işbirliğine gidilmesi ve bu amaçla üniversiteler arasında bir konsorsiyumun kurulması düşüncesi ilk kez yaklaşık on yıl önce Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin (ULAKBİM) kurulmasıyla birlikte gündeme getirildi. Aradan geçen süre içinde Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) kuruldu. Halen 80'in üzerinde üniversite ANKOS aracılığıyla elektronik dergilere erişmekte ve kullanıcılar bu dergilerden yılda 10 milyondan fazla tam metin makale indirmektedirler. Elektronik dergi ve veri tabanı yayıncılarıyla yapılan anlaşmalarda kullanılmak üzere yaklaşık beş yıl önce ANKOS tarafından Ulusal Site Lisansı geliştirilmiştir. Üniversitelerin çoğu ANKOS, ULAKBİM ya da Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK) aracılığıyla elektronik dergi ve veri tabanlarına erişmelerine karşın, henüz yayıncılarla bütün üniversiteleri kapsayan ulusal lisans anlaşmaları imzalanabilmiş değildir. Bu nedenle, örneğin, elektronik bilgi kaynaklarına erişim ve bu kaynakların kalıcı olarak depolanması konusunda politikaların geliştirilmesi gecikmektedir. Bu bildiride ulusal lisans anlaşmalarıyla ilgili gelişmeler özetlenmekte ve ilgili sorunlar tartışılmaktadır.

Abstract

The idea that Turkish libraries should cooperate in the use of electronic journals and databases by setting up a consortium came into being for the first time some 10 years ago when the National Academic Network and Information Center (ULAKBİM) was founded in 1996. Since then, the Consortium of Anatolian University Libraries (ANKOS) was set up. Currently, more than 80 libraries get access to electronic journals through ANKOS and download more than 10 million articles annually. Developed some five years ago, a national site license has been in use to negotiate the license terms with vendors and publishers of databases and electronic journals. Despite the fact that the majority of university libraries get access to electronic journals and databases through consortial agreements, a national site license covering all university libraries has yet to be signed with publishers. Therefore, the development of policies pertaining to the nation-wide access to and the permanent storage of electronic information resources has been hindered. This paper summarizes the developments in Turkey with regards to the consortia and discusses the major issues.

Giriş

Bu bildiri için yaklaşık bir ay önce Ocak 2007'nin başında özet göndermiştim. O zamandan bu yana (31 Ocak 2007) ulusal lisans sorunuyla ilgili önemli gelişmeler oldu. En son geçen hafta ANKOS ile ULAKBİM arasında yaşanan tartışmaları muhtemelen çoğunuz izlemiştinizdir. Sunacağım bildiride ulusal lisans sorunuyla ilgili nispeten daha farklı konulara değinmeyi planlıyordum. Ancak yaşanan bu gelişmeler üzerine ulusal lisans sorunuyla ilgili kişisel düşüncelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Konuya girmeden önce geçmişimle ilgili bir-iki şey söylemek ve konuşmamda "çıkar çatışması" olup olmadığının takdirini size bırakmak istiyorum. Geçmişte bir süre ULAKBİM'in kurucu başkanı olarak görev yaptım. ANKOS ile bir ilişkim yok. Ama ULAKBİM'in ilk yıllarında ANKOS Başkanı da dahil olmak üzere birçok meslektaşımız ULAKBİM'in Danışma Kurullarında bize yardımcı oldular. ÜNAK üyesiyim. Konuşmamı hazırlamak amacıyla ULAKBİM Müdürüyle, ANKOS Başkanıyla ya da ÜNAK Başkanıyla görüşmedim. Konuşmamda bu üç kuruluşumuz hakkında da ulusal lisans sorunu bağlamında birşeyler söyleyeceğim. Üçü de son derecede önemsedığım kuruluşlar. Halen bu

¹ Bu metin büyük ölçüde 31 Ocak – 2 Şubat 2007 tarihlerinde Kütahya'da yapılan Akademik Bilişim 07 konferansında aynı adla yapılan sunuşa dayanmaktadır. Sunuş sırasında yapılan konuşma gözden geçirilmiş ve bazı kısımlar yeniden düzenlenmiştir.

² Öğretim Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 06532 Beytepe, Ankara.
tonta@hacettepe.edu.tr

kuruluşlarda herhangi bir yönetim görevi –ya da beklentisi- olmayan, fakat lisans anlaşmalarıyla sağlanan elektronik bilgi kaynaklarını kullanan bir akademisyen olarak konuyla ilgili görüşlerimi dile getirmek benim için bir ödev.

ULAKBİM ve Ulusal Lisans Anlaşmaları

Bilindiği gibi ULAKBİM 1996'da bütün üniversiteleri ulusal akademik ağa (ULAKNET) bağlamak ve bu akademik ağ üzerinden üniversitelere elektronik bilgi hizmetleri vermek misyonu ile kuruldu. Bu misyon ULAKBİM'in kuruluş yönetmeliğinde yazılıdır. ULAKBİM'de bu misyonu gerçekleştirecek vizyon da vardı. Ulusal lisans sorunu ULAKBİM'in ilk kuruluş yıllarında, ULAKBİM Danışma Kurulunun 28 Şubat 1997'de yaptığı ilk toplantısında gündeme getirilmiştir. Aynı yıl 14 Kasım 1997'de TÜBİTAK'ta tam günlük bir "Elektronik Bilgi Kaynaklarının Kullanımında İşbirliği Toplantısı" düzenlendi. Bu toplantıya üniversitelerde kütüphanelerden sorumlu toplam 115 rektör yardımcısı ve kütüphane ve dokümantasyon daire başkanı katıldı. Katılımcılara elektronik bilgi kaynaklarının kullanımında işbirliğini sağlamak için üniversiteler arasında kurulması planlanan konsorsiyum ve bu konsorsiyumun teknik ve yönetsel alt yapısı (ağ alt yapısı, elektronik veri tabanlarını depolamak için satın alınacak veri ambarları, ulusal lisans sözleşmesinin hukuki yönleri vb. gibi) hakkında bilgi verildi.³ Toplantıya katılanların çoğu böyle bir girişimin ULAKBİM'in öncülüğünde başlatılmasının uygun olacağını belirten bir bildirgeyi imzaladılar.

Zamanla ULAKBİM'in öncelikleri de değişti. Kısa sürede çok sayıda üniversite ULAKNET'e ve dolayısıyla Internet'e bağlanmasına karşın, ağ üzerinden elektronik bilgi hizmetleri verme görevi aksadı. ULAKBİM için dört yılda yaklaşık 40 milyon dolar harcanması planlanmıştı. Ancak ULAKBİM'in kurulmasının hemen ardından göreve gelen zamanın koalisyon hükümetiyle (Erbakan-Çiller) ULAKBİM'in bağlı olduğu TÜBİTAK yönetimi arasında bir iletişimsizlik başladı. TÜBİTAK'ın ve dolayısıyla ULAKBİM'in kaynakları daha kuruluşunun ikinci yılında kısıtlandı. ULAKBİM, bırakınız ULAKNET üzerinden elektronik bilgi hizmetleri sunmayı, 1998 yılında basılı süreli yayınlara bile abone olamadı. Aynı dönemde ULAKBİM'in öncelikleri de değişti. Böylece, ULAKBİM'in yönetmeliğinde de yer alan ağ aracılığıyla üniversitelere elektronik bilgi hizmeti vermek ve bunun için bir konsorsiyum kurmak görevi önceliğini yitirdi. ULAKBİM kendisini bir üniversite kütüphanesi gibi görmeye başladı. Hatta ULAKBİM, ANKOS'un kurulması sırasında yapılan ilk toplantıya çağırılmadı. Bu aşamada ULAKBİM'in önceliklerinin değişmesinden ve elektronik bilgi kaynaklarına daha az önem verilmesinden doğan boşluğu doldurmak üzere ANKOS kuruldu.

ULAKBİM, kuruluş yönetmeliğinde de yer alan elektronik bilgi kaynaklarının kullanımında işbirliği yapmak için konsorsiyum kurma görevini layıkıyla yerine getiremedi. Son bir-iki yıldır ise ULAKBİM ulusal lisans sorunu, arşiv kopyaları vb. gibi konularda bazı girişimler başlattı. Sanırım ULAKBİM aradan geçen süre içinde elektronik kaynakların kurulmasında işbirliği ve konsorsiyumlar konusunda "köprülerin altından çok sular aktığını" fark etti. Üniversiteler elektronik bilgi kaynaklarına kolayca erişebilmeye başladılar. Kanımca bu durum ULAKBİM'in en azından elektronik bilgi hizmetleriyle ilgili misyonunu sorgulamasına ve altındaki zeminin muhtemelen kaydığını görmesine yol açtı.

1997 yılında hem ULAKNET'in ihtiyaçları hem de elektronik içerik depolamak amacıyla veri ambarları satın alındı. Bu veri ambarları son birkaç yıldır önce Web of Science'ın, daha sonra Engineering Village vb. gibi birkaç veri tabanının geriye dönük yıllarının depolanması için kullanılmaya başlandı. ULAKBİM bu veri tabanlarını bir ANKOS üyesi olarak tüm üniversitelere açtı. Yayıncılarla ulusal lisans anlaşmaları imzalamak üzere birtakım girişimlerde bulundu. ULAKBİM'in bu girişimleri yaparken ANKOS'a danışmadığı, böyle giderse üniversitelerin hangi dergiler için lisans alması gerektiğine bile ULAKBİM'in karar vereceği iddia edildi. ANKOS Başkanının uzun yıllar ULAKBİM'de yönetim kurulu üyesi olarak görev yaptığı düşünülürken ULAKBİM ile ANKOS arasındaki iletişim kopukluğunun nereden kaynaklandığını dışarıdan birinin anlaması güç gözüküyor. ULAKBİM'in son 10 yıldır üniversitelerin bütün Internet bağlantı ücretlerini ödediği halde her üniversitenin kendi ağ politikalarını belirlemekte bağımsız olduğu düşünülecek olursa, öne sürülen bu tür argümanları değerlendirmekte temkinli olmak gerekiyor. Belki, ağ ücretlerini ödemek farklı, ulusal lisans kapsamında üniversitelerin

³ Bu toplantıda yapılan "Elektronik Bilgi Kaynaklarının Kullanımında İşbirliği ve Üniversiteler Arasında Konsorsiyum Kurulması" başlıklı sunuşun slaytları için bkz.

http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/courses/fall99/kut655/14KASIM_files/v3_document.htm.

edinmek istediği elektronik içeriğe karar vermek ayrı şeyler diye düşünülebilir. Biraz önce ULAKBİM'in kuruluş yıllarında TÜBİTAK'la hükümet arasında yaşanan iletişim kopukluğundan söz ettim. Ama kalıcı olan kurumlardır. ULAKBİM'in üniversitelerin alacağı dergilere bile karar vereceği yönünde polemige açık görüşlerin sorunun çözümüne yardımcı olduğu kanısında değilim. Kaldı ki, ULAKBİM'in mevcut haliyle böyle bir görevi yerine getirip getiremeyeceği de tartışılır.

Mevcut sorunlar kuşkusuz çözülebilir. Ancak tarafların önce birbirlerini dinlemekle işe başlamaları gerekmektedir. Ulusal lisans anlaşmaları ilk defa ülkemizin karşı karşıya kaldığı bir sorun değil. Bu yönde çok değişik çözümler, farklı konsorsiyum yapılanmaları var. Örneğin, ABD'de TRLN (Triangle Research Libraries Network) belli üniversitelerin elektronik içerik gereksinimlerini saptayıp lisans anlaşmalarını hazırlamak, imzalamak ve yönetmekle görevli. Ama konsorsiyum yönetimi tamamen profesyonel küçük bir kadro tarafından yürütülmektedir. Konsorsiyum üst yöneticisinin yönetim kurulu toplantılarında oy hakkı bile yoktur. Gerek ULAKBİM'in gerekse ANKOS'un bu tür yapılanmaları incelemeleri, ulusal lisanslar konusunda Türkiye için en iyi çözümün ne olacağı konusunda senaryolar geliştirmeleri gerekmektedir. Çekirdek bir profesyonel kadro tarafından yürütülecek konsorsiyum yönetiminin gönüllü yapılanmalara göre avantaj ve dezavantajları gözden geçirilmelidir.

ANKOS ve Ulusal Lisans Anlaşmaları

Kuruluş yıllarında ULAKBİM'in çeşitli nedenlerle önceliklerinin değişmesi ve ağ aracılığıyla üniversitelere elektronik bilgi hizmetleri verme görevini arka plana atması bu yönde bir boşluk doğmasına yol açtı. ANKOS 2000'li yılların başında giderek gelişen üniversitelerin elektronik bilgi kaynaklarına erişim ihtiyacını karşılamak üzere gönüllü bir konsorsiyum olarak kuruldu ve o zamandan bu yana önemli görevler üstlendi. Örneğin, ANKOS yönetimi ve üyeleri tarafından geliştirilen Türkiye Ulusal Site Lisansı belgesi Türk üniversitelerinin çok önemli bir başarısıdır.⁴ ANKOS'un yaptığı anlaşmalarla üniversitelerdeki bilgiye susamış araştırmacılar çok sayıda elektronik veri tabanına ve dergiye tam metin erişim sağlamaya başlamışlardır. 2005 yılında elektronik dergilerden indirilen tam metin makale sayısı 10 milyonu aşmıştır. Bu sayının yaklaşık yarısını Elsevier'in elektronik dergilerinden (ScienceDirect) indirilen makaleler oluşturmaktadır. Yıllar içinde erişim sağlanan tekil veri tabanı/elektronik dergi paketi sayısı 30'u aşmış, üniversiteler 900 civarında veri tabanı ve elektronik dergi paketi için lisans anlaşması imzalar duruma gelmişlerdir. ANKOS'a üye üniversite sayısı 80'i aşmıştır.

ANKOS'un gerçekleştirdiği başarılı çalışmalara karşın örgütlenme ve kurumsallaşma konusunda sıkıntılar yaşadığı, işlevlerini gönüllü olarak yürüttüğü bilinmektedir. Örneğin, ANKOS kuruluşundan itibaren bir başkan ve yürütme kurulu (Steering Committee) marifetiyle yönetilmektedir. Ancak yürütme kurulunda görevlendirmelerin nasıl yapıldığı, yılda bir yapılan genel kurulun görev ve yetkileri, konsorsiyal anlaşmaları yürütmek üzere kurulan alt komitelerin nasıl işlediği, veri tabanı sorumlularının nasıl saptandığı gibi hususlar pek açık değildir. 2006 yılında yapılan ANKOS yıllık toplantısında, anlaşıldığı kadarıyla, "ANKOS Yürütme Kurulu Üyelik Koşulları"

<http://www.ankos.gen.tr/files/YKUyelikKosullari.doc> başlıklı bir karar çıkarılmıştır. Söz konusu toplantının tutanaklarına erişim mümkün olmadığından bu kararın gerekçesiyle ilgili bilgiye erişilememektedir. ANKOS'un bir kuruluş yönergesi olmalıdır. Bu yönergeye ANKOS'un web sayfası aracılığıyla erişilememektedir. ANKOS'un gönüllülük temeline göre çalışan bir örgüt olması yönetim konusunda sağlam bir örgütlenmeye gitmesine engel değildir.

ULAKBİM'in ulusal lisans anlaşması konusunda girişimlerde bulunmaya başlamasıyla birlikte ANKOS'un da kurumsallaşma girişimlerine hız verdiği anlaşılmaktadır. Örneğin, üniversitelerin elektronik içerik sağlamasında söz sahibi olan bir örgüt olarak ANKOS kendisini Yükseköğretim Kuruluna (YÖK) ve Üniversiteler Arası Kurula (ÜAK) kabul ettirdi. Olabilir. Ancak gerek üniversitelerin Internet bağlantıları gerekse bilgi hizmetleri layıkıyla gerçekleştirilemediği için YÖK 11 yıl önce TÜBİTAK'tan yardım istemiş, TÜBİTAK da o zaman ULAKBİM aracılığıyla bu hizmetleri verebileceğini söyleyerek YÖK'le karşılıklı bir protokol imzalamıştı. Bu protokol halen geçerlidir. Başka bir deyişle, YÖK ulusal akademik ağı (ULAKNET) kurulması ve bu ağ aracılığıyla üniversitelere elektronik bilgi hizmetleri verilmesi görevini TÜBİTAK ULAKBİM'e havale etmiştir. Son yıllarda YÖK ile TÜBİTAK arasında yaşanan gelişmeler YÖK'ün bazı görevleri ULAKBİM yerine ÜAK'ın danışma organı olarak

⁴ "Türk Ulusal Lisans İlkeleri" için ANKOS web sayfasına (www.ankos.gen.tr) bakınız. Lisansın hazırlanma süreciyle ilgili olarak bkz. Jane Ann Lindley and Phyllis L. Erdoğan, "TRNSL: A Model Site License for ANKOS." 8 Mart 2007 tarihinde <http://www.library.yale.edu/~llicense/TRNSL-paper.doc> adresinden erişildi.

tanıdığı ANKOS aracılığıyla yürütmeyi planladığını düşündürmektedir. Ancak bunun üzerinde etraflıca düşünüldüğü kanısında değilim.

Bu noktaya gelmesinde kuşkusuz ULAKBİM'in kuruluş yönergesinde anılan bazı görevleri tam olarak yerine getirememesinin de payı bulunmaktadır. ULAKBİM'in yaklaşık 10 yıllık bir süreyi üniversitelere ağ aracılığıyla bilgi hizmetleri vermek açısından pek verimli bir biçimde kullandığı söylenemez. On yıl önce konsorsiyum kurulması ve ulusal lisans anlaşması imzalanması gündemde iken aradan geçen sürede bu konuda hâlâ hemen hemen aynı yerde duruyor olmamızı profesyonel açıdan kabullenmek kolay değildir.

Öte yandan, ANKOS'un konsorsiyumun genişletilmesi konusunda "elitist" bir yaklaşım izlemek istediği anlaşılmaktadır. Örneğin, ULAKBİM bazı elektronik veri tabanları ve dergiler için hastaneleri de hesaba katarak ulusal lisans anlaşması imzalamayı planlamaktadır. ANKOS bu kararı tüm hastanelerin ürettiği toplam makale sayısının sıralamada 9. sırada olan üniversitenin makale sayısından daha düşük olduğunu öne sürerek doğru bulmamaktadır. Oysa elektronik bilgi kaynaklarına erişim sağlamak sadece üniversitelerde çalışan akademisyenlerin bir ayrıcalığı olarak görülmemelidir. Günümüzde bir ülkede yaşayan yediden yetmişe tüm vatandaşların belli elektronik dergilere ve veri tabanlarına erişimine olanak sağlayan ulusal lisans anlaşmaları imzalanmaktadır (örneğin, İzlanda). ANKOS sadece üniversiteleri temsil eden bir konsorsiyum olabilir. Ama diğer kesimlerin bilgi ihtiyaçları konusunda çözüm geliştiren kuruluşlara da ihtiyaç vardır.

ÜNAK ve Ulusal Lisans Anlaşmaları

ÜNAK, ANKOS'un kurulduğu 2000'li yılların başında OCLC ile konsorsiyum kurma girişimleri başlattı. ÜNAK-OCLC Konsorsiyumu olarak adlandırılan bu örgütlenme aracılığıyla üniversiteler OCLC'nin First Search, WorldCat, NetLibrary gibi birkaç ürününe erişebilmektedirler. Ama OCLC ürünleri dışındaki başka veri tabanları ve elektronik dergilerin bu konsorsiyumun ilgi alanı dışında olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

Yukarıdaki değerlendirmeler ULAKBİM, ANKOS veya ÜNAK'ın konsorsiyal etkinliklerini ve izledikleri politikaları eleştirmek ya da alkışlamak için yapılmadı. Amaç bir durum saptaması yapmaktır. Sanırım ortaya çıkan manzara pek iç açıcı değil. Örneğin, gönül isterdi ki profesyonel derneklerimiz bu tür konsorsiyal örgütlenmelerin yol göstericisi, planlayıcısı olsunlar, ama herhangi bir çıkarları olmasa bile doğrudan bir konsorsiyumun tarafı olmasınlar. Fakat bu gerçekleşmedi.

Bir ülkede birden fazla "oyuncu"nın olması, bazı veri tabanları ve elektronik dergiler için ANKOS ile, bazıları için ULAKBİM ya da ANKOS ile pazarlık yapılması ülke açısından her zaman en ekonomik sonucu vermeyebilir. Öyle görünüyor ki elektronik bilgi kaynaklarının lisanslandırılması ile ilgili örgütler birbirleriyle görüşmek istemiyorlar. Fakat profesyonel kişiler olarak elektronik bilgi kaynaklarına ve hizmetlerine ülke olarak daha ekonomik bir biçimde erişim söz konusu olduğunda birbirimizi dinlememe, birbirimizle görüşmeme gibi bir "lüks"ümüz olmamalıdır diye düşünüyorum. ANKOS ile ÜNAK arasında veya ULAKBİM ile ANKOS arasında yapılan (ya da yapılmayan) görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanmasının nedeni kanımca tarafların birbirlerinin girişimlerini kendi etkinlik ve (varsa) yetki alanlarına müdahale olarak görmeleridir. Ama orta ya da uzun vadede bu yaklaşımın sürdürülmesi mümkün değildir.

Kendinizi bir an Türkiye'de iş yapmak isteyen bir elektronik içerik satıcısı yerine koyun. Türkiye'deki muhatabınızın ULAKBİM, ANKOS ya da ÜNAK olduğu belli mi? Yukarıdaki manzaraya bakılırsa bu soruya olumlu yanıt vermek kolay değil. Bu belirsizlik yabancı firmaları da şaşırtmaktadır. Hele hele bir "oyuncu" ile görüşmek diğer "oyuncu" tarafından dışlanmanıza yol açıyorsa şirket olarak iki kere düşünmek zorunda kalıyorsunuz. En son 25 Ocak 2007'de ULAKBİM ile Elsevier arasında imzalandığı söylenen anlaşma hem üniversiteleri karpuz gibi ikiye böldü hem de ANKOS üst yönetimini etkiledi. Bir yanda ULAKBİM'e "teyid mektubu" verdi diye ANKOS tarafından dışlanan, diğer yanda böyle bir mektup vermemekle yasaya aykırı davranıp davranmadıklarını merak eden üniversite kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlarımız var. Son derece rahatsız edici bir durum. Böyle bir yaklaşım yeterince profesyonel mi? Uzun süre devam ettirilebilir mi?

Son iki yıldır üniversitelerin kütüphane bütçeleri kısıtlanıyor. Türkiye'nin iyi pazarlık edilmeden lisans anlaşması imzalanan veri tabanlarına ve elektronik dergi paketlerine verecek fazladan parası yok. Bu soruna mutlaka çözüm bulunmalıdır. Ulusal lisans anlaşmalarından kim sorumlu olacaksa aşağıdan doğru bir örgütlenme başlatılmalı, üst yönetim üniversitelerin ihtiyaçlarının belirlenerek lisans görüşmelerinin yapılmasından, lisans anlaşmalarının hazırlanmasından, imzalanmasından ve ödemelerden sorumlu olmalıdır. Sorumlu kuruluşun gerekirse yönetimde oy hakkı bile olmayabilir. Ama profesyonel bir yapılanmanın tercih edilmesinde yarar vardır. ANKOS yönetimi konsorsiyumun tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak yürütüldüğünü sık sık vurgulamaktadır. Bu, kutlanacak bir davranış kuşkusuz. Ama bazen bu yapının aksadığını da kabul etmek gerekir. Son günlerde tartışma listesine gönderilen mesajlardan anlaşıldığı kadarıyla sadece bir üniversitenin (Akdeniz Üniversitesi) belli bir veri tabanına erişim sorununun halledilebilmesi için 50 tane yazışma yapılmış. Bunu konsorsiyum üye sayısı ile çarpacak olursanız sorunun büyüklüğü daha da iyi anlaşılabilir. Halen konsorsiyal örgütlenme "bir grup müşteri" ya da "satın alma kulübü" mantığıyla gerçekleştirilmektedir. Her üniversiteye farklı fatura kesilmekte, her fatura için ayrı ayrı ödeme yapılmakta ve her üniversitenin "musluğu" da ayrı ayrı açılmaktadır. Çünkü ANKOS'un tüm konsorsiyum üyeleri adına ödeme yapması henüz mümkün değildir. Daha profesyonel bir yapılanmaya ULAKBİM'in ya da ANKOS'un hazır olduklarını ümit etmek istiyorum.

Öte yandan, ULAKBİM ve ANKOS arasında yaşanan sorunlar kanımızca ülkemizin elini zayıflatmaktadır. Örneğin, son birkaç yıldır ANKOS basılı dergilerin sorumluluğunu tamamen üniversite kütüphanelerine bırakmış ve lisans pazarlıklarını sadece elektronik kopyaya erişim üzerinden yapmaya başlamıştır. Oysa, çoğu üniversite kütüphanesinin abone olduğu basılı dergi sayısı son derece azdır. Bu durum ulusal lisans anlaşmalarında bir pazarlık unsuru olarak kullanılabilirdi. Bunun örnekleri vardır. Çok daha farklı bir ortamda, abone olunan basılı dergi sayısının yüksek olduğu, 10 kampus ve 200 civarında kütüphaneden oluşan Kaliforniya Üniversitesi Kütüphaneleri uzun ve çetin bir pazarlık sürecinden sonra Elsevier ile basılı dergi aboneliklerini de dikkate alan bir anlaşma imzalamıştır. ULAKBİM'in Elsevier'le 25 Ocak 2007'de imzaladığı son anlaşmada nasıl bir pazarlık stratejisi izlendiği bilinmemektedir.

Bir başka sorun lisans anlaşmalarında yayıncıların yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin yeterince ayrıntılı olarak yer almamasıdır. Lisansı alınan içeriğin kütüphane otomasyon sistemleri aracılığıyla tek bir arayüzle arama yapmaya olanak sağlayacak şekilde yapılandırılması, birden fazla elektronik dergi paketinde yer alan makaleler arasında arama sırasında (on-the-fly) referans bağlantılarının (reference linking) oluşturulması, arşiv kopyalarına erişim bu yükümlülüklerden birkaçıdır. Türkiye Ulusal Site Lisansı son yıllarda meydana gelen gelişmeleri de yansıtabilecek şekilde gözden geçirilmelidir.

Konsorsiyum yönetimi sadece bir araçtır. ULAKBİM'in Avrupa Birliğinden sağladığı fonların kullanımı ve bu fonların sürekliliğinin sağlanması ya da yeni kaynaklar bulunması, konsorsiyumun kendi kendisini finanse edebilmesi vb. gibi konularda orta ve uzun vadeli planlar yapılmalıdır. Yılda 10 milyondan fazla tam metin makale indiren kullanıcılar bu tür kaynaklara erişemedikleri takdirde bundan pek hoşlanmayacaklardır. Thomson Learning şirketinden Ron Dunn'ın deyişiyle, "kullanıcıların kabul edeceği en kötü Internet hizmeti düzeyi bu zamana dek gördükleri en iyi hizmet düzeyidir". Üniversite kütüphanelerinin son yıllarda ANKOS aracılığıyla kullanıcılarına sağladıkları elektronik bilgi kaynaklarından geriye dönüş bu kütüphaneleri çok zor durumda bırakır. Üniversite kütüphanelerini ve kullanıcılarını böyle bir açmazda sürüklemek profesyonellikle bağdaşmaz. Sağduyu sahibi olan herkes mevcut sorunların bir an önce çözüme kavuşturulmasını istemektedir.